НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕДИЦИНИ
КАФЕДРА ПЕДІАТРІЇ №1

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор закладу вищої освіти
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця
з науково-педагогічної
та навчальної роботи
доктор медичних наук, професор

_____ Олег Власенко
«__» 28.08.2026

року

РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНІ КЛІНІЧНІ СТАНИ ТА ПРОФІЛАКТИКА ЗАХВОРЮВАНЬ У ДІТЕЙ»

Освітній рівеньдругий (магістерський)
Галузь знань «Охорона здоров'я»
Спеціальність 222 «Медицина»
Освітня програма «Медицина»

2026-2027 навчальний рік

Розробники:

Березенко В.С. – д.мед.н., професор, завідувач кафедри педіатрії №1

Боброва В.І. – д.мед.н., професор кафедри педіатрії №1

Починок – д.мед.н., професор кафедри педіатрії №1

Сельська З.В. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Строй О.А. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Горобець А.О. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Левадна Л.О. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Савенко Ю.О. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Прощенко Ю.І. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Сліпачук Л.В. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Качуренко А.О. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Журавель О.В. – к.мед.н., доцент кафедри педіатрії №1

Робоча програма вибіркової дисципліни «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей»

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри педіатрії № 1
Протокол № 1 від 27.08. 2026 року

Завідувачка кафедри,
професорка
_____Березенко В.С.

Обговорено та затверджено на ЦМК з педіатричних дисциплін
Протокол №1 від 27.08. 2026 року
голова ЦМК,
професор_____Починок Т.В.

Гарант освітньої програми, декан медичного факультету №1
професор_____Мельник В.С.

Начальник відділу навчально-методичної роботи, ліцензування та акредитації
PhD,
доцент_____Кучеренко І.

1.Опис вибіркової дисципліни «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей».

Навчальних тижнів – 2.

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній рівень</td><td>Характеристика вибіркової дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань
22 «охорона здоров’я»
(шифр і назва)</td><td>Вибіркова</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 90</td><td rowspan="2">Спеціальність:
222 медицина</td><td>Рік підготовки
3 - й</td></tr>
<tr><td>Семестр
5-й, 6-й</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 15
самостійної роботи студента – 30</td><td rowspan="6">Освітній рівень: другий (магістерський)</td><td>Лекції
10 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні
20 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні
0 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота
60 год.</td></tr>
<tr><td>Індивідуальні завдання: 0 год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: Диференційний залік</td></tr>
</table>

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи роботи становить (%): 33,3% : 66.7% (1:1.3).

Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей» складена відповідно до стандарту вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» затвердженого Наказом МОН України No1197 від 08.11.2021 року (222-Medytsyna.mahistr.09.11.pdf (mon.gov.ua)) та ОПП «Медицина».

2.Мета, очікувані результати та критерії оцінювання результатів навчання

Метою викладання вибіркової дисципліни «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей» є набуття студентами знань та оволодіння загальних та фахових компетентностями з профілактики найбільш поширених клінічних станів у дітей різного віку для досягнення їх гармонійного розвитку.

.Так звані вибіркові дисципліни (англ. electives) походять із концепції person-centered teaching (навчання, орієнтоване на особистість). У її основі лежить принцип, за яким студент бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, обираючи, що вчити, як вчити та як оцінювати власні знання. Викладач виконує функції не джерела знань, а провідника та фасилітатора під час руху по цій траєкторії. Цей рух супроводжується постійним самоаналізом та тісною комунікацією викладача зі студентом і сама оцінка знань тяжіє більше до накопичення різних завдань та видів робіт, ніж до звичного підсумкового контролю.

Вибіркові дисципліни – дисципліни вільного вибору студентів для певного рівня вищої освіти, спрямовані на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетенцій за спеціальністю.

Згідно з вимогами ОПП вибіркова дисципліна «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей» забезпечує набуття студентами ***компетентностей:***

- *інтегральні:*

Здатність розв’язувати складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини. Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

- *загальні:*

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7. Здатність працювати в команді.

ЗК8. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність спілкуватись іноземною мовою.

ЗК10. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.

ЗК11.Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК12.Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов’язків.

ЗК13.Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК14.Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК15.Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- *спеціальні (фахові, предметні):*

ФК1. Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.

ФК2. Здатність до визначення необхідного переліку об'єктивних методів обстеження.

ФК3. Здатність до встановлення основних клінічних станів.

ФК4. Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при профілактиці захворювань.

ФК5. Здатність до визначення характеру харчування при профілактиці захворювань.

ФК6. Здатність до визначення загальних принципів профілактики захворювань.

ФК7. Здатність до діагностування основних синдромів.

ФК8. Здатність до визначення тактики ведення пацієнтів

ФК10. Здатність до виконання медичних маніпуляцій.

ФК13. Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.

ФК 16.Здатність до ведення медичної документації.

ФК17.Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.

ФК 21.Зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ФК 24.Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами.

ФК 25.Дотримання професійної та академічної доброчесності

Очікувані програмні результати навчання, формуванню яких сприяє вибіркова навчальна дисципліна:

<u>Інтегративні кінцеві програмні результати навчання</u>

- проводити професійну діяльність у соціальній взаємодії, основаній на гуманістичних і етичних засадах; ідентифікувати майбутню професійну діяльність як соціально значущу для здоров'я людини;
- застосовувати знання з загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності;
- дотримуватись норм санітарно-гігієнічного режиму та вимог техніки безпеки при здійсненні професійної діяльності;
- використовувати результати самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для рішення типових завдань професійної діяльності;
- аргументувати інформацію для прийняття рішень, нести відповідальність за них у стандартних і не стандартних професійних ситуаціях; дотримуватися принципів деонтології та етики у професійній діяльності;
- здійснювати професійне спілкування сучасною українською мовою, використовувати навички усної комунікації іноземною мовою, аналізуючи тексти фахової направленості та перекладати іншомовні інформаційні джерела;
- дотримуватися норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, ефективно працювати у команді;
- аналізувати інформацію, отриману в результаті наукових досліджень, узагальнювати, систематизувати й використовувати її у професійній діяльності.

<u>Засвоєння знань студентами базується на Програмних результатах навчання, згідно з ОПП</u>

ПРН 1. Збирати скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем

організму на підставі об’єктивних методів обстеження у пацієнтів різного віку

ПРН 2. Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи.

ПРН 3. Аналізувати можливі загрозливі стани для пацієнтів різного віку, в ході спостереження за пацієнтом виявляти стани, які вимагають подальшого медичного спостереження або надання медичної допомоги на вищому рівні.

ПРН 4. Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі знань про особливості певної вікової групи пацієнтів, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН 5. Визначати характер та принципи профілактичних заходів різних захворювань та патологічних станів, враховуючи вік пацієнта, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН 6. Визначати тактику ведення пацієнтів різного віку з метою попередження патологій та розвитку захворювань в подальшому, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН 7. Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувального закладу, вдома на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм

ПРН 8. Відшуковувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

ПРН 9. Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

ПРН 10. Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки.

ПРН 11. Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.

ПРН 12. Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.

ПРН 13. Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проектів.

Формулювання результатів навчання визначається через достатність для вирішення певного класу завдань професійної діяльності та/або подальшого навчання за освітньою програмою. Для цього здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- рекомендації для пари на етапі планування вагітності, види тератогенних факторів, наслідки впливу негативних факторів на плід та заходи безпеки для вагітної з метою профілактики формування патології в дитини;
- основні аспекти ведення малюка в грудному періоді, як етапу дозрівання нервової системи та найінтенсивнішого, можливі клінічні стани, загрозливі симптоми в даному періоді;

- особливості менеджменту дитини від грудного віку до шкільного періоду, як етапів найбільшого пізнання дитиною навколишнього середовища, імовірні фактори ризику, клінічні стани, можливість розвитку певних захворювань та патологій, заходи профілактики;
- особливості ведення дітей молодшого шкільного віку, як періоду дозрівання багатьох органів і систем та першого ростового стрибка, можливі ризики, клінічні стани, заходи попередження патології для дітей даного віку;
- особливості спостереження за дітьми в підлітковому віці, як періоду перебудови ендокринної та нервової систем, появи шкідливих звичок та найбільш імовірного формування хронічної патології, клінічні стани в даному періоді, заходи профілактики;
- поняття рідкісних захворювань в педіатрії, прояви дисморфізму у дітей з орфанною патологією, можливі симптоми та синдроми в даної категорії пацієнтів, поняття неонатального скринінгу орфанних захворювань в дитячому віці для покращення якості життя в подальшому, зниження рівня інвалідизації та смертності пацієнтів;
- історію вакцинації, профілактику епідемічно небезпечних інфекційних захворювань, яку необхідно планово проводити дітям в різному віці, поняття про антивакцинальні рухи та їх загроза;
- поняття формування харчової поведінки дитини, основи здорового харчування дітей та формування здорових харчових звичок в дітей різного віку, як один із важливих профілактичних заходів у розвитку соматичної патології, поняття нутритивного статусу дитини;
- основні принципи медичної етики та деонтології при професійному спілкуванні з хворою дитиною та особами, які здійснюють догляд за дитиною;
- основні принципи фахової субординації в педіатрії.

вміти:

- Збирати скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму на підставі об’єктивних методів обстеження у пацієнтів різного віку (ПРН1)
- Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи (ПРН2)
- Аналізувати можливі загрозливі стани для пацієнтів різного віку, в ході спостереження за пацієнтом виявляти стани, які вимагають подальшого медичного спостереження або надання медичної допомоги на вищому рівні (ПРН3)
- Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі знань про особливості певної вікової групи пацієнтів, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами (ПРН4)
- Визначати характер та принципи профілактичних заходів різних захворювань та патологічних станів, враховуючи вік пацієнта, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами (ПРН5)
- Визначати тактику ведення пацієнтів різного віку з метою попередження патологій та розвитку захворювань в подальшому, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами (ПРН6)
- Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувального закладу, вдома на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм (ПРН7)

- Відшуковувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію (ПРН8)
- Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності (ПРН9)
- Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки (ПРН10)
- Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців (ПРН11)
- Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців (ПРН12)
- Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проектів (ПРН13)

Критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти та підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки необхідно визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку числової (рейтингової) шкали, яка використовується.

1. Програма вибіркової дисципліни «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей»

Компонента 1. СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ДІТЬМИ РІЗНОГО ВІКУ

Тема 1. Міждисциплінарний підхід до планування вагітності. Просвітницька робота серед населення для підготовчого періоду. Бажана вагітність – початок закладання розвитку здорової дитини у майбутньому. Проблема безпліддя, невиношування вагітності, можливі патологічні фактори впливу. Вплив штучного запліднення, сурогатного материнства на формування майбутньої дитини та її здоров'я, міфи та реальність. Медико-генетичне консультування майбутніх батьків. Визначення ризиків та можливості народження дитини з генетичним захворюванням. Ризики з боку матері на формування патології в майбутньої дитини. Багатоплідна вагітність, можливі ризики. Вживання алкоголю – один із найнебезпечніших тератогенних факторів. Розлади фетального алкогольного спектра. Патологічний вплив перинатальних інфекцій на плід, можливі наслідки. Вживання ліків та вагітність. Влив інших тератогенних факторів на формування плода. Рекомендації по обмеженню та попередженню впливу тератогенних факторів, заходи після впливу тератогенних факторів.

Тема 2. Особливості дитячого організму від неонатального періоду до року. Основні аспекти ведення малюка в грудному періоді, як етапу дозрівання нервової системи та найінтенсивнішого фізичного розвитку. Прояви атопічного дерматиту, як реалізація спадкової схильності в даному віці. Визначення загрозливих клінічних симптомів в даному віці, таких, як: гіпертермічний синдром, судомний синдром, синдром раптової смерті, синдром струшеної дитини, менінгеальний синдром, дефіцит маси тіла, діарея, кров в калі, блювання. Профілактика дефіцитних станів. Обов'язкові обстеження та огляд спеціалістів в даному віці.

Тема 3. Розкриття питань реалізації найбільш поширених мультифакторіальних генетично детермінованих захворювань. Взаємодія зовнішніх факторів та фенотипових ознаки схильності до алергічних захворювань, дисплазії сполучної тканини, хвороб обміну речовин та перебігу інфекційної патології. Травматизм, сторонні тіла дихальних шляхів

та шлунково-кишкового тракту, хімічні і термічні опіки, як актуальні медико-соціальні проблеми дітей перших трьох років життя, пов'язані з швидкими темпами фізичного розвитку та особливостями світосприйняття дитини. Основні клінічні синдроми в даному віці, загрозливі стани. Обов'язкові обстеження та огляд спеціалістів в даному віці.

Тема 4. Особливості молодшого шкільного віку, як періоду дозрівання багатьох органів і систем та двох ростових стрибків. Сприятливі та несприятливі чинники, що впливають на процеси розвитку організму в молодшому шкільному віці. Показники рівня біологічного розвитку хлопчиків та дівчаток молодшого шкільного віку. Причини порушення поведінки та труднощі в навчанні. Ризики формування шкідливих звичок. Формування органічної патології травної системи, опорнорухового апарату, верхніх дихальних шляхів: тозиліти, фарінгити, хронічних отитів, які можуть привести до інвалідізації, рецидивуючі інфекційні захворювання сечостатевої системи. Загрозливі стани: судоми, геморагічні висипки на шкірі, немотивована температура, втрата свідомості, кашель більше 3 місяців, втрата маси, швидке збільшення маси.

Тема 5. Особливість підліткового віку, як періоду перебудови ендокринної та нервової систем, появи шкідливих звичок та найбільш імовірного формування хронічної патології. Реалізація спадкової схильності захворювань - бронхіальна астма. «Червоні прапорці» (загрозливі стани) в підлітковому віці. Гіпертермія не ясного генезу, запаморочення та втрата свідомості, судоми, пожовтіння шкірних покривів, раптова втрата ваги, кашель більше місяця, збільшення лімфатичних вузлів. Дефіцитні стани, що виникають в підлітковому віці та їх профілактика: анемія, йододефіцит, дефіцит вітаміну Д. Нервова адаптація дитини в підлітковому віці (розлади нервової системи) та гормональні розлади. Гіподинамія та ожиріння; вплив гаджетів на психо-емоційний розвиток дитини; негативна дія алкоголю, тютюнопаління та наркотичних речовин. Сексуальне виховання – виховання

адекватного ставлення до свого тіла, формування безпечної та відповідальної поведінки.

Компонента 2. НЕОНАТАЛЬНИЙ СКРИНІНГ. ВАКЦИНОПРОФІЛАКТИКА.

Тема 6. Поняття про рідкісні захворювання в педіатрії, основні клінічні синдроми та поняття дисморфізму при орфанних захворюваннях, клініко-лабораторні методи діагностики для раннього виявлення рідкісних захворювань в дитячому віці для покращення якості життя в подальшому, зниження рівня інвалідизації та смертності хворих дітей. Доступність генетичного скринінгу. Діти з дисморфізмом – група ризику по присутності орфанного захворювання.Покази на консультацію до генетика та додаткові методи обстеження. Симптоми вроджених порушень метаболізму в різних вікових групах:гіпоглікемія, судоми, сепсис новонароджених, неврологічні порушення, розумова відсталість. Перспективи лікування.

Тема 7. Історія вакцинації. Види вакцин. Переваги та недоліки. Поняття про імунітет. Календар профілактичних щеплень затверджений МОЗ України. Абсолютні та відносні протипоказання до вакцинації. Ускладнення під час вакцинації. Вакцинація та профілактика інфекційних захворювань, які не регламентовані календарем вакцинації. Антивакцинальні рухи та їх наслідки для суспільства. Вакцинація дітей з хронічними захворюваннями, особливості, регламентовані рекомендації. Вакцинопрофілактика дітей з порушенням календаря щеплень.

Компонента 3. ХАРЧУВАННЯ ЗДОРОВОЇ ДИТИНИ

Тема 8. Основні поняття здорового харчування. Принципи кількісно і якісно збалансованого раціону. Відмінність раціону дітей віком від року до 18. Особливості харчування дітей-веганів і дітей, які професійно займаються спортом. Здорове харчування в педіатрії: міфи та упередження. Міфи щодо шкідливості лактози, молочного білка, молока з казеїном А1, користь вегетаріанства для дитини, безпеку солі та цукру, безперечну користь фруктів. Основи оцінки нутритивного статусу дитини: клінічна оцінка, аналіз харчового щоденника і нутритивний аналіз, функціональна, лабораторна та інструментальна діагностика. Клінічні ознаки мальнутриції. Основні акценти консультування дитини з питань харчування лікарем-педіатром. Період формування харчової поведінки: важливість і особливості. Заходи, спрямовані на виховання конструктивних паттернів харчової поведінки. Фактори, що впливають на апетит дитини і заходи, спрямовані на формування адекватного апетиту дитини.Формування режиму харчування. Диференціювання харчових порушень, зумовлених факторами порушеного формування режиму, апетиту і процесу прийому їжі і харчових порушень, зумовлених соматичною, психіатричною патологією та іншими причинами, які вимагають професійної профільної корекції.

3.СТРУКТУРА ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей»

	Назви тем	Кількість годин			
		Усього	Лекції	Практичні зан	СРС
Компонента 1. Спостереження за дітьми різного віку					
1	Планування вагітності. Вплив тератогенних факторів на формування плода	11,5	2	2	7,5

2	Грудний період – запорука розвитку здорової дитини	11,4		4	7,5
3	Менеджмент дітей дошкільного віку.	9,5	2		7,5
4	Ведення дітей молодшого шкільного віку.	11,5		4	7,5
5	Спостереження за дітьми в підлітковому віці.	11,5		4	7,5
Компонента 2. Неонатальний скринінг. Вакцинопрофілактика					
6	Рання діагностика рідкісних захворювань. Неонатальний скринінг.	11,5	2	2	7,5
7	Вакцинопрофілактика інфекційних захворювань	11,5	2	2	7,5
Компонента 3 Харчування здорової дитини.					
8	Харчування здорової дитини, формування харчової поведінки дитини	11,5	2	2	7,5
Всього годин		90	10	20	60

Примітка: практичне заняття = 4 години. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):33.3% : 66.7% (1:1.3).

Контроль: диференційний залік.

4.ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ Вибірковий курс «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей»

	Назви тем	годин
1.	Планування вагітності. Вплив тератогенних факторів на формування плода.	2
2.	Грудний період – запорука розвитку здорової дитини.	4
3.	Ведення дітей молодшого шкільного віку.	4
4.	Спостереження за дітьми в підлітковому віці.	4

5.	Рання діагностика рідкісних захворювань. Неонатальний скринінг.	2
6.	Вакцинопрофілактика інфекційних захворювань.	2
7.	Харчування здорової дитини, формування харчової поведінки дитини.	2
Усього з дисципліни		20

5.ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ Вибірковий курс «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей»

	Назви тем	годин
1	Значення преконцепційної підготовки та внутрішньоутробного періоду для розвитку здорової дитини.	2
2.	Рання діагностика орфанних захворювань	2
3	Особливості вакцинації дітей з хронічною патологією та відхиленням від календаря щеплень.	2
4	Особливості формування харчової поведінки дитини.	2
5	Менеджмент дітей дошкільного віку	2
Усього з дисципліни		10

6.Самостійна робота студента

№ з/п	Зміст роботи	Кількість годин
1.	Підготовка до практичних занять	60
Усього з дисципліни		60

7.Методи навчання

При вивченні вибіркової дисципліни «Основні клінічні стани та профілактика захворювань у дітей» використовуються різні методи навчання, рекомендовані для вищої школи, а саме:

– за джерелами знань: словесні (пояснення, лекція, бесіда, дискусія); наочні (демонстрація); практичні (практична робота, опанування практичними навичками);

– за логікою навчального процесу: аналітичний (визначення загального стану хворого та основних ознак хвороби), синтетичний (з'ясування взаємозв'язку основних ознак захворювань, визначення оптимальних заходів щодо діагностики, лікування та профілактики), їх поєднання – аналітико-синтетичний, а також індуктивний метод, дедуктивний, їх поєднання – традуктивний метод;

– за рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Поєднуючи та узагальнюючи наведені вище методи навчання, при вивченні дисципліни доцільно впроваджувати такі методи організації навчальних занять як:

– метод клінічних кейсів,

– проблемно-орієнтований метод,

– метод індивідуальних навчально-дослідних та практичних завдань,

– метод конкурентних груп,

– метод тренінгових технологій,

– метод «ділової гри»,

– метод «мозкового штурму»,

– метод проведення конференцій із застосуванням інтерактивних, міждисциплінарних та інформаційно-комп'ютерних технологій.

Видами навчальної діяльності студента є практичні заняття, лекції та самостійна робота студентів.

Практичні заняття.

За методикою організації вони є клінічними, спрямовані на контроль засвоєння теоретичного матеріалу й формування практичних вмінь та навичок, а також уміння аналізувати й застосовувати одержані знання для вирішення практичних завдань. Вони передбачають:

- збирання анамнезу;
- огляд хворої дитини;
- планування спостереження за здоровою дитиною;
- плануванню лабораторних та інструментальних досліджень для дітей різного віку;
- визначення ризиків розвитку патологічних станів для дітей різного віку;
- визначення основних клінічних станів в дітей різного віку;
- визначення основних синдромів у дітей з рідкісними захворюваннями;
- складання календаря щеплень дітям різного віку та при різних патологічних станах;
- визначення профілактичних заходів для попередження розвитку захворювань у дітей;
- вирішення ситуаційних задач;
- відпрацювання практичних навичок на муляжах;
- ведення медичної документації.

Тривалість одного практичного заняття складає 3,25 академічних години.

Лекції.

За методикою організації лекції спрямовані на подання теоретичного матеріалу на основі нових даних літератури. Вони передбачають:

-подання матеріалу про заходи профілактики у преконцепційний період:

-поняття про центри планування вагітності;

-інформування про патології, які можуть розвиватись у внутрішньоутробний період;
-поняття про рідкісні захворювання в педіатрії;
-розбір симптомів при орфанних захворюваннях;
-інформування про вакцинопрофілактику при хронічній патології у дітей;
-подання матеріалу про аспекти харчування здорової дитини
Тривалість однієї лекції складає 1 академічну годину.

Самостійна робота студента.
Виконується студентом самостійно поза межами аудиторних занять та включає підготовку до практичного заняття, пошук та вивчення додаткової літератури.

8.Методи і форми контролю, розподіл балів, які отримують студенти, оцінювання

Методи і форми контролю та оцінювання успішності студентів з дисципліни здійснюються відповідно до вимог програми та Інструкції щодо оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах впровадження Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, затвердженої МОЗ України (лист МОЗ України № 08.01-47/10395 від 15.04.2014); а також Положення про порядок оцінювання знань студентів під час поточного та кінцевого контролю з дисципліни в НМУ імені О.О. Богомольця (Додаток до Наказу №782 від 30.09.2019 р.).
https://drive.google.com/file/d/19YragFMkKVNoq6d3Xs-nWCmqKWx0MvmW/view

При оцінюванні знань студентів перевага надається стандартизованим методам контролю: тестування, структуровані письмові роботи, робота із

стандартною медичною документацією, стандартизований за методикою виконання контроль практичних навичок:

Методи контролю

Теоретичних знань:

– тестування письмове та комп'ютерне,

– індивідуальне опитування, співбесіда,

– структуровані за змістом письмові роботи.

Практичних навичок та умінь:

– контроль виконання стандартизованих за методикою проведення практичних навичок, передбачених планом практичної підготовки студента з вибіркової дисципліни:

– аналіз лабораторних та інструментальних досліджень;

– виконання медичних маніпуляцій на муляжі дитини;

– надання допомоги при невідкладних станах у дітей з використанням манекену дитини.

Форми контролю.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми. На всіх практичних заняттях застосовується об'єктивний контроль теоретичної підготовки та засвоєння практичних навичок (стандартизованих за методикою виконання).

Кінцевий контроль – диференційний залік.

Виставляється на останньому аудиторному занятті викладачем академічної групи студенту за результатами всіх поточних оцінок з переведенням в бали за 200-бальною шкалою з відповідною конвертацією за традиційною шкалою.

Контроль виконання самостійної роботи, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

РЕГЛАМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям з кожної теми, передбачає 100% опитування студентів групи, та оцінювання усіх складових елементів заняття – тестового контролю, контроль виконання практичних навичок, вирішення ситуаційних завдань. Також враховується письмове виконання завдань в процесі самостійної підготовки до практичного заняття.

За кожний етап заняття студент отримує оцінку «5-4-3-2», із яких викладач визначає середнє арифметичне. Якщо середня арифметична оцінка становить «2», то це відповідає 0 кількості балів.

Перерахунок оцінки за багатобальною шкалою:

Середня арифметична	Традиційна оцінка	Бали
< 2,5	2	0
2,6 – 2,9	3	13
3,0 – 3,1	3	14
3,2 – 3,4	3	15
3,5 – 3,6	4	16
3,7 – 3,8	4	17
3,9 – 4,0	4	18
4,1 – 4,2	4	19
4,3 – 4,4	5	20
4,5 – 4,6	5	21
4,7 – 4,8	5	22
4,9 – 5,0	5	23
5,0	5	24
5,0	5	25

Результати контролю рівня знань кожної складової заняття.

1). Готовність студента до заняття (початковий етап) перевіряється на основі відповіді на 10 тестових завдань. На першому практичному занятті ці питання включені до заключного контролю.

За вірну відповідь на 9 - 10 тестів студент отримує традиційну оцінку «5»; за 7 - 8 правильних відповідей – оцінку «4», за 5 - 6 правильних відповідей - оцінку «3», менше 5 правильних відповідей – оцінку «2».

2). Усне опитування студента оцінюється таким чином:

Оцінка «5» виставляється у випадку, коли студент дає вичерпно точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей;

Оцінка «4» виставляється за умови, коли студент знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання студент відповідає без помилок;

Оцінка «3» ставиться студентові на основі його знань основного змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння, дає відповіді за допомогою навідних питань, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка «2» виставляється у випадках, коли знання студента не відповідають вимогам оцінки «3 бали»;

3). Самостійна робота біля ліжка хворого.

Оцінка «5» виставляється у випадку, коли студент демонструє вільне володіння практичними навичками (на муляжах та/або біля ліжка хворого), уміння аналізувати та застосовувати отримані при обстеженні хворого результати для вирішення практичних завдань, а саме: збирання анамнезу, огляд дитини, планування обстеження, інтерпретацію даних лабораторних та інструментальних досліджень; правильно визначає основні клінічні стани в пацієнта, фактори ризику розвитку патології, формулює заходи профілактики, що спрямовані на попередження розвитку захворювання у дитини;

Оцінка «4» виставляється за умови, коли студент добре володіє практичними навичками (на муляжах та/або біля ліжка хворого); з окремими неточностями аналізує та застосовує отримані при обстеженні хворого результати для вирішення практичних завдань; правильно визначає фактори ризику до розвитку патології; правильно, але не в повному обсязі визначає основні клінічні стани, що можуть розвинутись в пацієнта, формулює заходи профілактики захворювань;

Оцінка «3» ставиться студентові коли він здатний виконати основні практичні завдання (на муляжах та/або біля ліжка хворого) тільки після відповідних зауважень та допомоги викладача; з окремими помилками аналізує та застосовує отримані результати для вирішення практичних завдань; визначає ризики розвитку патологічних станів в пацієнта, може визначити окремі клінічні стани, що можуть розвинутись в дитини, не повністю формулює заходи профілактики розвитку захворювань;

Оцінка «2» виставляється у випадках, коли студент пасивно поводить себе під час самостійної роботи; не здатен приймати рішення та діяти у типових клінічних ситуаціях, має явні труднощі при засвоєнні практичних навичок навіть після відповідних зауважень та корекції викладача.

4) Для контролю засвоєння студентом теми йому пропонується дати відповідь на запитання ситуаційної задачі.

Оцінка «5» виставляється у випадку, коли студент правильно та повно вирішує комплексну ситуаційну задачу, дає вичерпні відповіді на усі поставлені запитання.

Оцінка «4» виставляється за умови, коли студент правильно вирішує комплексну ситуаційну задачу, але може припускатися окремих несуттєвих помилок, які виправляє самостійно.

Оцінка «3» ставиться студентові, який з окремими помилками вирішує ситуаційну задачу, відчуваючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь.

Оцінка «2» виставляється, якщо студент має явні труднощі при вирішенні ситуаційних завдань, дає невірні відповіді на запитання.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність, становить 200 балів.

Сума балів, яку накопичив студент в результаті поточного навчання, є складовою загальної оцінки з дисципліни відповідно до видів кінцевого контролю знань.

Студент може відвідати 75% навчальних аудиторних занять з дисципліни (практичні заняття).

Навчальні заняття, які були пропущені студентом з будь-якої причини, в тому числі і з приводу хвороби, опановуються ним самостійно в позааудиторний час за регламентом кафедри (шляхом написання конспекту навчальної теми, історії хвороби, дистанційної форми навчання, консультації, демонстрація практичних навичок, тощо).

Конспект пропущеної теми студент демонструє викладачу групи під час наступного навчального заняття або після початку відвідувань навчальних занять, і викладач групи за фактом наявності конспекту робить позначку у вигляді літери «К» в журналі відвідування та успішності студентів в графі пропущеної теми, без виставлення оцінки. Наявність конспекту пропущеного заняття є підтвердженням виконання студентом навчальної програми.

Конспект пропущеного навчального заняття викладач повертає студенту. Викладач кафедри веде Реєстр зарахованих конспектів за пропущені заняття за формою (див.додаток №4), який є додатком до академічного журналу та показує динаміку опанування студентами пропущених навчальних тем. Такий Реєстр підлягає щотижневому контролю завідувачем кафедри.

Кафедра не встановлює окремого графіка із зазначенням годин для приймання конспектів пропущених навчальних занять.

Оцінювання самостійної роботи студентів по підготовці до аудиторних практичних занять здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

які присвоюються студентам при оцінці поточної навчальної діяльності

№ з/п	Назва теми	Кількість балів, що відповідають традиційній оцінці			
		«5»	«4»	«3»	«2»
1.	Планування вагітності. Вплив тератогенних факторів на формування плода.	21-25	16-20	13-15	0
2.	Грудний період – запорука розвитку здорової дитини	21-25	16-20	13-15	0
3.	Менеджмент дитини від грудного віку до шкільного періоду	21-25	16-20	13-15	0
4.	Ведення дітей молодшого шкільного віку	21-25	16-20	13-15	0
5.	Спостереження за дітьми в підлітковому віці.	21-25	16-20	13-15	0
6.	Рання діагностика рідкісних захворювань. Неонатальний скринінг.	21-25	16-20	13-15	0
7.	Вакцинопрофілактика інфекційних захворювань	21-25	16-20	13-15	0
8.	Харчування здорової дитини, формування харчової поведінки дитини	21-25	16-20	13-15	0
Усього балів за дисципліну		**Максимально – 200 Мінімально – 111**			

Конвертація кількості балів з дисципліни в оцінки за шкалами ECTS та чотирибальною (традиційною).

Бали з дисципліни конвертуються як в шкалу ECTS, так і в чотирибальну шкалу.

Ранжування за шкалою ECTS з присвоєнням оцінок «A», «B», «C», «D», «E» проводиться таким чином:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
170-200	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
155-169	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
140-154		C	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
125-139	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
111-124		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
60-110	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-59		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Також бали з дисципліни конвертуються на кафедрі у традиційну чотирибальну шкалу за абсолютними критеріями таким чином:

Бали з дисципліни	Оцінка за чотирибальною шкалою
Від 170 до 200 балів	5
Від 140 до 169 балів	4
Від 139 до 111 балів	3
110 балів та нижче	2

Порядок ліквідації академічної заборгованості

При отриманні незадовільної оцінки з дисципліни в межах 60-110 балів (FX) студент має право повторно її скласти 2 рази: один - кафедральній комісії за участю зав. кафедри, а останній раз - комісії за участю завідуючого кафедри та декана.

Повторне складання дисциплін із отриманими незадовільними оцінками проводять за графіком, який складає кафедра, узгоджує з деканом (інтервал між спробами або дисциплінами не менше 3 днів). Дисципліни, які вивчають на відповідному курсі мають бути складені до початку нового навчального року. Наявність академічної заборгованості до початку нового навчального року є підставою для відрахування студента із університету за невиконання вимог навчального плану (або оформлення академічної відпустки та повторного курсу навчання за станом здоров'я).

При отриманні незадовільної оцінки із дисципліни в межах 1-59 балів (F) студент зобов'язаний повторно її вивчити у позааудиторний час на платній основі. Повторне отримання студентом незадовільної оцінки за результатом повторного її вивчення з урахуванням двох перескладань дисципліни або незадовільних оцінок із 3-х дисциплін, а також наявності пропущених аудиторних навчальних занять без поважних причин , сума пропусків яких складає 120 годин і більше, обумовлює його відрахування із університету за невиконання навчального плану.

9.Методичне забезпечення

Методичне забезпечення практичних занять:

1. Методичні розробки практичних занять для викладачів.
2. Методичні вказівки до практичних занять для студентів.
3. Варіанти тестових питань та завдань для перевірки вихідного рівня знань з кожної теми.

4. Варіанти ситуаційних завдань для перевірки засвоєння тем.

1) алгоритми лікування та надання невідкладної допомоги (відповідно до стандартів доказової медицини)

2) алгоритми виконання практичних навичок, медичних маніпуляцій, відеофільми

3) результати лабораторних та інструментальних методів досліджень

4) муляжі, фантоми тощо

5) симулятори, електронні довідники, комп'ютери з відповідним інформаційним забезпеченням

Методичне забезпечення самостійної роботи студентів:

1. Методичні вказівки для передаудиторної підготовки до практичних занять.
2. Робочий зошит для передаудиторної підготовки.
3. Методичні інструкції з виконання практичних навичок.
4. Варіанти завдань для самостійної роботи студентів.

Засоби діагностики успішності навчання

Для діагностики успішності навчання застосовуються наступні засоби:

1. Тестові завдання формату А
2. Практичні завдання для перевірки опанування практичними навичками
3. Ситуаційні завдання.

Розробка питань тест-контролю, структурованих ситуаційних задач та практичних завдань, що використовуються для діагностики успішності навчання, має базуватись на переліку питань і практичних навичок, які повинен засвоїти студент при вивченні вибіркової дисципліни «Основи дитячої гастроентерології, пульмонології та нефрології».

Комплекти практичних завдань формуються з переліку практичних навичок, якими має опанувати студент під час вивчення дисципліни, що являють собою стандартизовані за методикою виконання практичні роботи.

Рекомендована література

1. Світові фундаментальні видання (International Key Textbooks)

1. Nelson Textbook of Pediatrics. 22nd Edition / R. M. Kliegman, J. St. Geme, N. J. Blum et al. — Elsevier, 2024. — 4896 p. — ISBN 978-0323883054.

2. CURRENT Diagnosis & Treatment Pediatrics. 27th Edition / M. Bunik, M. J. Levin, M. J. Abzug, T. L. Schreiner. — New York : McGraw Hill / Medical, 2025. — 1424 p. — ISBN 978-1265739898.

3. Red Book: 2024–2027 Report of the Committee on Infectious Diseases. 33rd Edition / American Academy of Pediatrics; Edited by D. W. Kimberlin et al. — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 1100 p. — ISBN 978-1-61002-737-3.

4. Pediatric Advanced Life Support (PALS) Provider Manual / American Heart Association, American Academy of Pediatrics. — Dallas : American Heart Association, 2025. — 320 p. — ISBN 978-1-61669-900-1.

2. Спеціалізована іноземна література за профілями (Субспеціальності)

1. Nelson’s Pediatric Antimicrobial Therapy. 30th Edition / J. S. Bradley, J. D. Nelson, E. D. Barnett et al. — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 383 p. — ISBN 978-1-61002-697-0.

2. Pediatric Cardiology / R. Abdulla, R. H. Anderson, C. L. Backer et al. — Cham : Springer Cham, 2024. — 3059 p. — ISBN 978-3-031-07562-9.

3. Pediatric Nephrology. 8th Edition / E. Francesco, S. L. Goldstein, A. B. Bates et al. — Cham : Springer Cham, 2022. — 2134 p. — ISBN 978-3-030-52718-1.

4. Textbook of Pediatric Gastroenterology, Hepatology and Nutrition. 2nd Edition / S. Guandalini, A. Dhawan. — Cham : Springer Cham, 2022. — 1095 p. — ISBN 978-3-030-80067-3.

5. Light M., Van Hook K. Pediatric Pulmonology / American Academy of Pediatrics Section on Pediatric Pulmonology. — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2023. — 1147 p. — ISBN 978-1-61002-652-9.
6. Textbook of Pediatric Rheumatology. 8th Edition / R. E. Petty, R. M. Laxer, C. B. Lindsley et al. — Philadelphia : Elsevier, 2023. — 748 p. — ISBN 978-0323636520.
7. Riddle M. A. Pediatric Psychopharmacology for Primary Care / American Academy of Pediatrics. — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 218 p. — ISBN 978-1-61002-766-3.
8. Textbook of Pediatric Infectious Diseases / D. D. Shastri, J. Chowdhury, R. Kundu, V. Yewale. — New Delhi : Jaypee Brothers Medical Publishers, 2023. — 899 p. — ISBN 978-9354656866.

3. Іноземні настанови, клінічні рекомендації та менеджмент

1. Pediatric Clinical Practice Guidelines & Policies. 24th Edition — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 1159 p. — ISBN 978-1-61002-733-5.
2. Equitable and Inclusive Care in Pediatrics: A Compendium of AAP Clinical Practice Guidelines and Policies — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 409 p. — ISBN 978-1-61002-747-2.
3. Kamat D. Quick Reference Guide to Pediatric Care — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 1323 p. — ISBN 978-1-61002-713-7.
4. Coding for Pediatrics 2025: A Manual for Pediatric Documentation and Payment. 30th Edition / AAP Committee on Coding and Nomenclature. — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 565 p. — ISBN 978-1-61002-749-6.
5. Pediatric Collections: Dermatology Cases — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 80 p. — ISBN 978-1-61002-776-2.
6. Pediatric Collections: Hematology/Oncology Cases — Itasca, IL : American Academy of Pediatrics, 2024. — 85 p. — ISBN 978-1-61002-783-0.

5. Національні підручники та керівництва (Україна)

1. Педіатрія. Вибрані праці за редакцією Березенко В.С., Боброва В.І. 2026 рік.
2. Педіатрія: підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів / за ред. проф. О. Є. Абатурова, Ю. В. Марушка. — Київ : ВСВ «Медицина», 2023. — 832 с.
3. Невідкладні стани в педіатрії: навчальний посібник / Ю. В. Марушко, Г. Г. Шеф, Т. В. Гищак та ін. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — Київ : ВСВ «Медицина», 2024. — 416 с.
4. Пропедевтика педіатрії: підручник / за ред. проф. В. А. Кондратьєва. — Вінниця : Нова Книга, 2022. — 648 с.
6. Електронні інформаційні ресурси (МОЗ України / ДЕЦ)
1. Державний експертний центр МОЗ України. Галузеві стандарти та клінічні настанови: Педіатрія. – URL: dec.gov.ua
2. Нормативно-методичні матеріали ДЕЦ МОЗ України. – URL: dec.gov.ua
3. Галузеві стандарти та клінічні настанови ДЕЦ МОЗ України. – URL: dec.gov.ua
4. Міжнародні джерела доказової медицини ДЕЦ МОЗ України. – URL: dec.gov.ua